

Kirjoittaja toimii ohjelmistoasiantuntijana Tieturi Oy:ssä tehtävinsään mm. ketterien ohjelmistokehitysmenetelmien ja sovelluskehityksen kouluttaminen.

Reikänauhaa ja käytettävyyttä

Irmeli Sinkkosta haastattelee Irmeli Sinkkonen

Irmeli Sinkkonen, aloitit ohjelmoijana ja suunnittelijana 1968, joko tietokoneet oli silloin keksitty?

Oli toki. Helsingin Yliopiston laskentakeskuksessa oli IBM 1620, jonka input yksikkö oli kortinlukija ja muistaakseni Elliot "jotain" oli fysiikan laitoksella, siihen syötettiin tiedot reikänauhalla. Kaikilla pankeilla oli koneet ja sitten oli laskentakeskuksia, joilta ostettiin koneaika.

Hain vähän liian myöhään kesäduuniin, Tieto-tehtaaseen (nyk. TietoEnator), mutta ottivat kun heillä ei ollut yhtään naisuunnittelijaa ennestään. Jäin sitten sille tielle.

Mitä olet tehnyt ja missä?

Ohjelmointia, suunnittelua ja menetelmäsuunnittelua, myyntitukea, opetusta, projektipäällikön töitä ja ohjelmoinnin, suunnittelun ja testauksen hallinnollisia esimiestöitä Tietotehtaassa, Datasaailla, ATK-instituutissa, Nokia Datassa ja SKOPissa. Sitten olin päivälleen 10 vuotta tutkijana TKKlla, ja olin perustamassa Adagea 2001, jossa olen nyt kehitysjohtaja, hallituksen puheenjohtaja ja osakas.

Millainen pohjakoulutus sulla on?

LuK valmistui -72, FM tietojenkäsittelytieteessä -83 (HY) ja tekniikan lisensiaatti vuonna 2000 (TKK). Kerron nämä vuosiluvut vaan siksi että jos ne antaa toivoa jollekin toiselle IT-työn mukaansa vieneelle. Ei kuitenkaan kannata tehdä niin kuin minä, että yrittää valmistua maisteriksi muutama kuukausi sen jälkeen kun kaikki kurssit ovat vanhentuneet. Sain tämän ylityksen anteeksi, mutta vanhenin 5 vuotta proffan miettiessä, mitä tekee kanssani. Tiedäthän tilan, jossa veret seisahtuu ja henki salpautuu.

Onko sulla tapana kiusata nuorempia kollegoitasi sotamuistoilla 70-luvun suunnittelu-urotoista ?

Yritän vältellä, mutta välillä sortuu muistelemaan esimerkiksi sitä, miten istui 70-luvulla aamuyöllä Davalla Linköpingissä vaaleanpunai-

sen reikänauhapiilven keskellä lattialla kun olin kelannut väsyneenä yhden pankkijärjestelmän välikoodin väärinpäin nauhakelalle ja juuri silloin joku ruotsalainen astui sisään kysyen "Va gör du?" Vastaukseni oli painokelvoton.

Tai jutun siitä, kun uhkasin uhata puukolla operaattoria samassa kaupungissa, jos korttipinoni ei mene käännsjonon alkupäähän. (Meni muuten). Yksi testikierto kesti aina vuorokauden tai enemmän. Se sujui vuorokaudessa, mikäli kävi itse lävistämässä muutosreikäkortit ja ujutti ne soveluksen korttipakkaan. Muuten, jokainen meistä tiputti ne kortit tasan yhden kerran sikin sokin lattialle, mutta ei koskaan toista kertaa. Niin ja siitä operaattorista. Se ansaitsi uhkaamisella uhkailun, mutta se on liian pitkä juttu tähän.

Tässä esimerkki varmistuksista 70-luvun alusta. Nukuin yön firman sohvalla, kun toisen firman tietokanta kopioitiin paperinauhalla magneettinauhalle. Aina kun paperinauha katkesi kuluneisuuttaan, operaattorit herättivät koodaamaan siihen sopivan tilanteenmukaisen virhekäsittelyn. Valmiiksi katkenneet kohdat olin koodannut jo työaikana. Meidän sukupolvi brassailikin nuoremmille reikänauhan lukutaidollaan (siis valoa vasten) ja päässä laskulla heksaluvuin.

Onko kaikki muuttunut 40 vuodessa toisenlaiseksi?

Koodausolosuhteet ovat muuttuneet aivan perusteellisesti niin kuin edellä kerrotusta varmaan ymmärtää. Samoin tietysti koko tekniikka. Ja internet on mullistanut olemista ja työntekoa enemmän kuin mikään muu asia tietotekniikassa.

Jotkut asiat sen sijaan ovat ja pysyvät. Mullaikin oli 70-luvulla seinällä kopio kuvasarjasta, esitti keinua. Millainen siitä tuli ja mitä asiakas olisi oikeasti tarvinnut ja muutama vuosi sitten löysin saman kuvasarjan yhdestä käytettävyysskirjasta. Vakavasti puhuen, ongelma oli silloin ja ongelma on vieläkin käytännössä kahtaalla:

Ensinnäkin näyttäjän toimintaa ja toimintaympäristöä ei oikein tunneta tarpeeksi. Luotetaan esimerkiksi siihen että toimittajapuolelta löytyy asian asiantuntemus, toimialaosaaminen. Löytyyhän se, mutta se ei ole koskaan tarpeeksi tarkka ja ajan-

Noin vuonna -73 työnantajan leima posken päällä

mukainen, että se riittäisi järjestelmän suunnittelun pohjaksi. Toimialaosaamista tarvitaan siihen, että puhutaan käyttäjien kanssa samaa kieltä eikä näille osaajille tarvitse vääntää rautalangasta, mitä on "diskonttaus" tai "taajuusmuunnin".

Toiseksi systeemin suunnittelun ja projektin johtaminen työn vaatimuksia ei ymmärretä aina tarpeeksi hyvin. Ne ovat pitkälti ihmissuhdeammatteja. Kyllä niissä tarvitaan analyttiset aivot ja menetelmien hallinta, mutta niissä on ennen kaikkea tultava toimeen ihmisten kanssa. Tässä tulee muuten esiin tämän IT- alan rikkaus "urana": Alan sisältä löytyy työtä hyvin monenlaisille, monenlaisten asioiden kanssa viihtyville ihmisille.

Valmistuit tekniikan lisensiaatiksi 54-vuotiaana. Oliko siinä mitään järkeä?

Luultavasti se oli paras keino näyttää oma kehityskelpoisuus tällä iällä, ja uuden näkökulman avaamisessa suunnittelutyöhön oli paljonkin järkeä. Hurahdin käytettävyyteen aivan totaalisesti, eikä head-hunteritkaan saaneet minua enää palaamaan pankkityöhön vaikka tutkijan palkka on noin 50% pankin esimiespalkasta. Ja sekin raha täytyy tutkijana itse hankkia, jos virkaa ei ole. Firmoissa työskentelevät voisivat muuten joskus leikkiä sellaista ajatusleikkiä, että miltä tuntuisi, kun saisi puolet palkastaan ja senkin vain silloin, kun saisi työnsä myytyä asiakkaalle. ja työsopimus uusitaan sitä mukaa kuin on tuloja tiedossa. Toki tutkijan työssä on omat aivan mahtavat puolensa, ei heitä muuten riittäisi. Rahalle vaan ei saa olla perso. Ja asunto pitää mieluummin olla maksettuna.

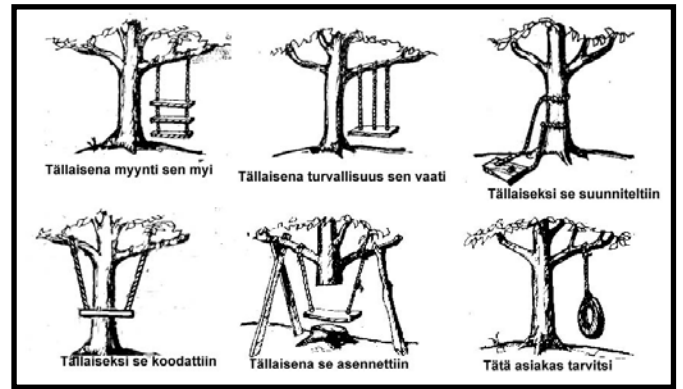
Miksi siirryit käytettävyytutkijaksi kesken ihan tyylikästä suunnittelun lähiesimiesuraa?

Ensinnäkin olen vaihtanut duunia aina kun vanha homma on niin hallussa, että uutta siinä ei enää opi. Siihen menee näissä suunnittelutöissä noin 4-5 vuotta. Toiseksi olen suunnittelija, en hallinnollinen esimies. Teen sitä ihan sujuvasti, mutta suunnittelija on suunnittelija. Sen huomasi kun vei johtoryhmän kokouksiin jotain jo suunniteltua. Siellä parikymmentä suunnittelijataustaista johtajaa alkaa suunnitella uudelleen sitä, mitä sinun asiantuntijasi on jo suunnitellut paremmin.

Tässä on itse asiassa yksi syy siirtyä opiskelijaksi, halusin perustelut sille, miksi jokin suunnittelupäätös käyttöliittymässä on parempi kuin jokin toinen. Jos suunnittelee puhtaasti intuitiolla, ei pysty vakuuttamaan muita. Eikä olla edes itse varma onko tämä nyt hyvä näin vai ei.

Oletko huomannut joskus olleesi totaalisen väärässä?

Jep, se oli vuonna -88, kun olin Pariisissa OS/2 Executive seminaarissa. Tuolloin Bill Gates kertoi että Microsoftin lähiajan tavoitteena on saada

tietokone joka kotiin. Muistaakseni nauroin, kohteliaasti kyllä itsekseni. En nauranut enää parin vuoden päästä.

Olet mukana KäytettävyytOSYn isännistössä, miksi?

No siis, olen jäämässä eläkkeelle ehkä jo puolen vuoden päästä, ja on niin paljon tärkeitä asioita, jotka pitäisi saada liikkeelle ennen sitä. Yhtenä tärkeimpänä pidän käytettävyyden menetelmien ja perinteisemmän systeemin suunnittelumenetelmien naittamista keskenään. Näillä osapuolilla olisi niin paljon opittavaa toisiltaan. KäytettävyytOSY:llä on minusta mainio sijainti tähän.

Yritätkö vielä saada jotain näkyvää aikaan tämän puolen vuoden aikana?

Yksi kirja pitäisi vielä saada valmiiksi. Kirja käsittelee verkkojärjestelmien käyttäjäkeskeistä suunnittelua. yritän nivoa yhteen sitä mitä osaan nyt ja sitä mitä tein ennen eli perinteistä systeemyötä ja käyttäjäkeskeistä suunnittelua. Se on jonkinlainen edellisen kirjani, Käytettävyyden psykologian pari.

Mitä vielä haluat sanoa?

Meidän alallamme on nähty kaikenlaisia innostuksen hetkiä ja muoteja, kun on kehitetty jotain ihan uutta, joka ratkaisee kaikki ohjelmistotuotannon ongelmat ja ilmastomuutoksen siinä sivussa. Näitä ovat ainakin olleet tekoäly, ISO9000-standardit, oliotekniikat, case-työvälineet, quick&dirty-kehittäminen. Nämä ovat tulleet suurella melskeellä ratkaisemaan kaikki ohjelmistokehityksen ongelmat ja sitten hiipuneet omalle enemmän tai vähemmän hyödyllisiin tehtäviinsä. Mikään näistä ei poista sitä tosiasiaa että hyvää systeemin suunnittelua on avainasemassa ohjelmistokehitysprojektien onnistumisessa. Se on työtä, jossa ei ole oikoteitä. Olen yrittänyt omalta osaltani pitää huolta siitä että käytettävyyttä ei nähtäisi niinkään minään oikotienä, vaan se rikastuttaa perinteisiä systeemin suunnittelumenetelmiä kognitiivisen psykologian menetelmillä ja osaamisella, jolloin käyttöliittymäsuunnittelua pystytään tekemään laadukkaammin. Toki käytettävyys on myös asenne.